

برکت سوغات رضوی بر سفره مشهدی‌ها

شهرآرا با ۵۵تولید کننده و فروشنده سوغات در مشهد گفت وگو کرده است

ملیحه فلاح

سوغاتی یکی از شیرینی‌های سفر است، هم برای مسافری که می‌خواهد عزیزانش را در خوشی خود سهیم کند و هم برای آن‌هایی که چشم‌انتظار بازگشت او هستند. حالا چه برسد که سفر زیارتی باشد، آن وقت حس معنوی هم به همه آن حس‌های خوب و شیرین اضافه می‌شود و آن سوغاتی به نشانه‌ای تبدیل می‌شود تا زائر بگوید که به یاد همه آن‌هایی که آرزوی زیارت را در دل داشته‌اند و همسفر او نبوده‌اند، بوده است. در کنار این حال و احوال، سوغات نقش مهمی در اقتصاد گردشگری دارد. برای مشهد هم که سالانه میزبان بیش از ۳۰ میلیون زائر است و بخش مهمی از حال و روز اقتصادی آن به حضور زائران گره خورده است، سوغات زیارت یکی از محورهای مهم در گردش اقتصادی این شهر به حساب می‌آید. هر کالایی می‌تواند در زیر مجموعه سوغات جای بگیرد، اما معمولاً در هر شهر یک یا چند کالا به عنوان سوغاتی مشهور آن شهر شناخته می‌شوند. در مشهد از نبات، زعفران، تنسیج و جانماز بگیرد تا انواع صنایع دستی مانند چرم، نقره، گهر سنگ، منسوجات هرکاره و... همه در سبد سوغات قرار می‌گیرند. حالا بهانه دهه کرامت و در آستانه ولادت شمس‌الشمس^(ع) پای حرف پنج نفر از کسانی نشستیم که در بازار سوغات مشهد فعالیت می‌کنند. همه آن‌ها یک حس مشترک دارند و آن افتخار خدمت به زائران امام مهربان و گره خوردن کسب و کارشان با زیارت است.

مشهد، نگین گوهر تر اشان

سال‌ها نگین‌ها را روی انگشت نشانه و با رویی خوش به دست زائران بارگاه شمس‌الشمس^(ع) رسانده است تا یادگاری باشد از مشهد امام مهربانی‌ها بر دست زائرانش و سوغاتی شود برای چشمانی که در انتظار بازگشت زائرانشان از سرزمین خورشید هستند. «سنگ‌ها روح دارند و هر کدام خواص مخصوص به خودشان»، این را علی مؤدب می‌گوید با آرامش و لیخندی که تا پایان گفت‌وگو از او دور نمی‌شود. اکنون ۲۱سال است که شاید بیش از هزاران زائر برای خرید انگشت‌های نقره که با سنگ‌های رنگارنگ تزئین شده‌اند به این مغازه کوچک رفت‌وآمد دارند. البته او از هفت سالگی وارد این شغل شده و حالا بیش از پنجاه سال است که در این زمینه فعالیت دارد. با حوصله انواع و اقسام سنگ‌ها را نشانمان می‌دهد، از فیروزه و عقیق تا شرف‌الشمس، شجر و باباقوری. ارزش، ویژگی‌ها و خواصشان را برایمان توضیح می‌دهد. از نظر او حدود ۵۰درصد سوغات مشهد بر محور نقره و سنگ می‌چرخیده، اما کاهش توان خرید مردم و افزایش قیمت نقره از این سهم کاسته است. او به‌خاطر دارد که پیش از این‌ها زائران ده‌تا ده‌تای انگشت نقره کوچک برای بچه‌های فامیلشان می‌خریدند، اما حالا افزایش قیمت‌ها تقریباً این سوغاتی را از سبد خرید زائران حذف کرده است. اومی‌گوید: از پنجاه سال قبل نمی‌گویم، همین پنج‌ماه پیش، قیمت این انگشت‌ها حدود ۵۵هزار تومان بود، اما حالا بیش از ۱۳۵هزار تومان شده است. البته این قیمت‌ها مربوط به مغازه اوست

که خود دستی بر تولید دارد و کلی آن‌ها را می‌فروشد، وگرنه همین انگشت در مغازه‌های طبقه اول بازار رضا^(ع) بیش از ۲۰۰هزار تومان به فروش می‌رسد. نوع سنگ، طرح، میزان نقره استفاده‌شده و... همه بر قیمت نهایی زبورآلات مؤثر است، اما مؤدب درباره انگشت یک تخصصی اوست، می‌گوید: اکنون کمترین قیمت یک انگشت نقره در کلی‌فروشی برای بزرگ‌سالان ۲۰۰هزار تومان است.

او ادامه می‌دهد: در بین گوهر سنگ‌ها فیروزه نیشابور و زیورآلات به‌ویژه انگشتی که با این سنگ تزئین شده است، بیشترین فروش را در بین نقره جات دارد. تورم نقره و افزایش هزینه‌ها به‌ویژه قیمت اجاره بها باعث شده است که فقط در همسایگی مغازه او پانزده نفر تولیدکننده و فروشنده نقره کارشان را تعطیل کنند و نسبت به سال قبل حدود ۵۰درصد از تولیدات آن‌ها

بازار پر رونق تنسیج

۸۰درصد تنسیج‌های پلاستیکی تولید داخل است و ۸۰درصد تولیدکنندگان این تنسیج‌ها در مشهد هستند. این‌ها را حمید فیروزی می‌گوید و برادر بزرگ‌ترش مجید، دنباله حرف او را با این جمله که تنسیج‌فروشی و تنسیج‌سازی شغل آباو اجدادی آن‌هاست و پدر بزرگ پدر او اولین فروشنده تنسیج در مشهد بوده است، تکمیل می‌کند. داخل مغازه فیروزی در پشت بازار رضا^(ع) تنسیج‌های رنگارنگ، برزودرشت کنار هم آویزان و تا سقف مغازه کشیده شده‌اند. همین هم نگاهمان را جذب می‌کند تا باری گفت‌وگو به سراغشان برویم. تنسیج به واسطه قرار گرفتن در مجموعه کالاهای مذهبی یکی از سوغاتی‌های مرسوم در سبد زائران مشهدالرضا^(ع) است. ارتباط

هنر گل‌دوزی در قاب سوغات

انواع و اقسام تابلوهای گل‌دوزی شده کامپیوتری با محتوای مذهبی قاب‌شده و تاسقف فروشگاه نصب شده‌اند. از آیه‌های قرآن بگیرد تا سوره‌های کوچک و اسامی ائمه اطهار^(ع). یک درباریک فضای فروشگاه را از کارگاه پشته‌ی جدا می‌کند. صدای چرخ‌های خیاطی که به‌طور خودکار در حال گل‌دوزی «با شمس‌الشمس^(ع)، روی مخمل‌های باریک هستند، نمی‌گذارد صدایمان به مرد پشت دستگاه برسد. اما تکان دادن دستمان توجهش را جلب می‌کند و به‌سراغمان می‌آید. هادی پیره‌مند از سال ۸۴به‌طور حرفه‌ای وارد بازار تابلوهای گل‌دوزی شده است. با حسرت می‌گوید که کاش نمایشگاهی داشتیم تا کارهایمان بیشتر دیده می‌شد. می‌پرسیم بیشترین بازار کارهایشان در چه زمینه‌ای است؟ پاسخ می‌دهد سوغات و ادامه می‌دهد: زائران داخلی و حتی خارجی این تابلوها را برای سوغاتی می‌خرند. البته باینکه برای حمل‌قاب‌ها بسته‌بندی مناسب تهیه کرده‌ایم، اما بیشتر به‌خردی پارچه گل‌دوزی شده بدون قاب تمایل دارند. او سابقه کارش را این‌طور برایمان تعریف می‌کند: در گذشته این کارها با تنوع کم و خط‌هایی با زیبایی بصری کمتر، از سوره‌یه وارد می‌شدند، اما حدود سال ۱۳۸۴ به پیشنهاد کسی که این تابلوها را از سوره‌یه می‌خرید، وارد این شغل شدم. اکنون طرح‌های مختلفی

کاسته شود، اما به‌قول این انگشت‌ساز قدیمی انسان به‌امید زنده است. افزایش ارتباط با کشورهای منطقه می‌تواند حضور زائران عرب‌زبان را افزایش دهد و از سوی دیگر با توجه به افزایش کیفیت تولید منسوجات نقره و گوهر سنگ در سال‌های اخیر، بهبود در ارتباطات منطقه‌ای بازار صادرات را نیز رونق خواهد بخشید. خواسته‌او تبلیغ ظرفیت مشهد در حوزه ساخت زیورآلات نقره‌تراش گهرسنگ‌هاست. مؤدب می‌گوید: در نجف سنگ‌سخت‌تراشی است، عراقی‌ها در رمی‌آورد اینجا، گوهر تراشان ما برایشان تراش می‌دهند. در زمینه نقره نیز قبلاً کارهای تایلند و ایتالیا روی بورس بود، اما حالا جوانان مشهدی و تحصیل کرده‌وارد این حوزه شده‌اند و خیلی با سلیقه زیورآلات را طراحی و تولید می‌کنند. مثلاً ساخت زنجیر که کار بسیار سخت و ظرفی‌است، اکنون با همان کیفیت خارجی در اینجا تولید می‌شود.

باطرح ابروبادی چندرنگ که معروف به تنسیج ترکی است، تنسیج ام‌البنین^(ص)، شیشه‌ای‌های وارداتی، شاه‌مقصودهای افغانستانی و... همه رایک به یک برایمان توضیح می‌دهد. به گفته فیروزی بازار فروش تنسیج‌های پلاستیکی تولید داخل به دلیل قیمت و کیفیت مناسب خوب است.

از سال گذشته با توجه به افزایش قیمت مواد اولیه و همچنین افزایش هزینه‌هایی مانند حقوق و دستمزد در سال جدید، قیمت تنسیج‌ها حدود ۳۰درصد افزایش داشته است. کمترین قیمت تنسیج پلاستیکی به‌طور کلی فروشی ۲۵۰تومان است و گران‌ترین آن ۴۷هزار تومان. البته همان‌طور که گفتیم این قیمت‌ها مربوط به تنسیج‌های پلاستیکی است. قیمت تنسیج‌های شیشه‌ای و برخی تنسیج‌های سنگی و چوبی که وارداتی هستند، بر اساس قیمت ارز است.

وقتی از گران‌ترین تنسیج مغازه می‌پرسیم، فیروزی یک پارچه مخملی لوله‌شده را روی رویمان بازمی‌کند و می‌گوید: قیمت‌ها متفاوت است، اما گران‌ترین تنسیج ما یک شاه‌مقصود صدتایی است که ۴۷میلیون تومان ارزش دارد، البته همین کار ممکن است در بازار ۱۰۰تا ۱میلیون هم به فروش برسد، برای تشخیص سره از ناسره باید تنسیج‌شناس باشید. او ادامه می‌دهد: شاید خیلی‌ها از کسادی بازار بگویند، اما کسب‌وکار ما پس از پشت‌سرگذاشتن دوره کرونا دوباره رونق گرفته است تا جایی که برخی تنسیج‌های پرطرفدار مدام با کمبود وجودی روبه‌رو می‌شوند.

می‌زنیم، بعضی طرح‌ها از پیش آماده می‌شود. بعضی‌ها را هم مشتری‌ها سفارش می‌دهند و طرح بنا به سلیقه آن‌ها با متن یا تصویر موردنظرشان طراحی می‌کند و ما گل‌دوزی می‌کنیم. او حالا آن قدر در کارش ماهر شده است که از کشورهای همسایه هم سفارش قبول می‌کند. برایمان یک پارچه مشکی یک دریک و نیم متری را باز می‌کند که تصویر بارگاه مطهر امام رضا^(ع) در وسط آن گل‌دوزی شده است و در طرف چپ آن تصویر بارگاه نورانی امام موسی کاظم^(ع) و در سمت راست بارگاه حضرت معصومه^(ص) نقش بسته است. این آخرین تصویر نوشتار طراحی شده‌ای است که به‌مناسبت دهه کرامت طراحی و دوخته شده بود. می‌پرسد: نکته این

عکس: میلاد مسکاتی/شهرآرا

برکت زائران در بازار زرشک وزعفران

رایحه هل مخلوط با بوی زعفران آن قدر مشام را پر می‌کند که چشم هم ناخودآگاه به دنبال بسته‌های کوچک و بزرگ این محصولات می‌رود. روی نیمکت باریک مغازه محمد مرادی که می‌نشینیم، تازه چشم می‌چرخانیم روی دیگر کالاها. از زرشک و نبات تا انواع ادویه و شکلات‌های پیچ‌پیچی زنجبیلی مشهدی همه قفسه‌ها پر کرده است. حدود ۴۵سال است که در حرفه خرید و فروش این محصولات فعالیت دارد و سی‌سالی می‌شود که در همین مغازه کوچک، اما پر بار سبد سوغات زائران را با محصولات مرغوب پر کرده است. کلید موفقیت خود را ارائه بهترین محصولات به زائران بارگاه امام‌رئوف^(ع) می‌داند و می‌گوید که محصول فوق‌اصل، تحویل مشتری می‌دهد و در ادامه درباره این تعریف اختصاصی، یعنی فوق‌اصل بودن محصولاتش، این‌طور توضیح می‌دهد که محصولات خام‌رابه‌بهترین شکل فراوری و بسته‌بندی می‌کند تا کالای باکیفیت به‌دست مشتری برسد.

برای او فرقی ندارد که یک مشتری برای اولین بار یا به مغازه اش گذاشته یا از قدیم سوغاتش را از او تهیه می‌کرده است، قانون برای همه یکسان است، رساندن محصول عالی به دست مشتری. همین می‌شود که مشتری هایش، حتی عصا به‌دست هر بار که به‌پاپوس امام رضا^(ع) می‌آیند، خودشان را به مغازه اومی‌رسانند تا سوغات متبرکشان را تهیه کنند. بازار این سوغاتی‌ها نیز مثل بازارهای دیگر مشکلات خاص

سنگ هرکاره، سوغات سنگی مشهد

اسم هرکاره که می‌آید بیشتر تصویر دیگ‌های سنگی و یخ‌ت آبگوش‌ت در ذهنمان نقش می‌بندد، اما حالا چندسالی است که ماجرا فرق کرده و سنگ هرکاره در دست هنرمندان مشهدی به انواع و اقسام ظروف و محصولات دکوراتیو تبدیل می‌شود. با توجه به وجود معدن این سنگ در مشهد، این محصولات هنری در سوغات این شهر جایگاهی پیدا کرده است که البته هنوز تارسیدن به یکی از کالاهای محوری این سبد فاصله زیادی دارد. یکی از هنرمندان جوان و فعال در این حوزه حسین عطاریان است که از سال ۹۶ به‌طور حرفه‌ای وارد این کار شده اما پشتوانه این ورود، بیش از بیست‌سال فعالیت در حوزه‌های مختلف هنری بوده است. محصولاتش هیچ شباهتی به دیگ سنگی قدیمی ندارد و بر آن خلایق است. انواع و اقسام ظروف از پارچ و لیوان تا قهوه‌خوری و قوری آمیخته با هنرهای دیگری مانند تذهیب و نقاشی یک‌اثر هنری ایجاد کرده است که به‌گفته این هنرمند این محصولات کاربردی و سلامت‌محور می‌تواند در سبد سوغات جای خوبی داشته باشد. او همچنین در کنار این ظروف، آثار هنری دکوراتیو تولید می‌کند و در این باره می‌گوید: به لطف حضرت رضا^(ع) یک هنر جدید در این حوزه ایجاد کرده‌ایم که در طول قدمت حدود ۲هزار ساله استفاده از سنگ هرکاره وجود نداشته که آن تولید مشبک سنگ‌های هرکاره است.

عطاریان درباره وضعیت بازار این سوغاتی می‌گوید: همه بازارها از نظر من در نقش تولیدکننده خوب است اما شرط دارد، به‌روز بودن کار، قیمت‌منطقی، محصول حمایت از این هنر، تولیدات او و همکارانش ظرفیت نشستن در قفسه سوغات مشهد و تبدیل شدن به یکی از کالاهای محوری را دارند.

۳شنبه
۸ خرداد ۱۴۰۲
شماره ۳۸۵۲

۵۹

اقتصاد

صدا